

Возз'єднавчі процеси українців Мараморощини у контексті возз'єднання Закарпатської України з Українською РСР 1944-1945 років

Василь Міщанин / Vasyl Mishchanyn¹

Reunion processes of Ukrainians of Maramoroshyna in the context of reunification of Transcarpathia with Ukraine of 1944-1945 years. *The article deals with the reunification of the Transcarpathian Ukraine with the Ukrainian SSR in 1944-1945. The author presents current views of Ukrainian and Russian historians on the events and processes that took place in Transcarpathia in the study period. It is noted that at this time eternal aspiration of Ukrainians in Transcarpathia aimed at reuniting of the region with Ukraine coincided with the imperial ambitions of the Soviet Union to strengthen its geopolitical influence in Central and Eastern Europe. Against this background, based on archival documents of the State Archives of Transcarpathian region (c. Uzhgorod) and the Central State Archive of Public Organizations of Ukraine (c. Kyiv) and analysis of legislative acts of the People's Council of Transcarpathian Ukraine, the author traces the reunion processes held in Maromarosh-Syhitskiy district. It is claimed that among the Ukrainians of Maramoroshchyna were attempts, initiated mainly by local Communists to become one of the administrative districts of Transcarpathian Ukraine. However, the question of individual territories and borders of Transcarpathian Ukraine finally resolved in Moscow.*

Procesul de reuniune a ucrainenilor din Maramureș în contextul reunificării Transcarpatiei cu Ucraina în anii 1944-1945. *În acest articol este vorba despre reunificarea (unirea) Ucrainei Subcarpatice cu RSS Ucraina între anii 1944-1945. Autorul prezintă opiniile actuale ale istoricilor ucraineni și ruși cu privire la evenimentele și procesele care au avut loc în Transcarpatia din perioada studiată. Se remarcă faptul că în acea perioadă aspirațiile ucrainenilor din Transcarpatia, doreau reunificarea acestei regiuni cu Ucraina, au coincis cu ambițiile imperiale ale Uniunii Sovietice în vederea consolidării propriei influenței geopolitice a acesteia în Europa Centrală și de Est. În acest context, pe baza unor documente din Arhivele Statului din regiunea Transcarpatia (or. Ujgorod), și Arhivele Centrale de Stat ale organizațiilor publice din Ucraina (or. Kiev) și a actelor legislative ale Consiliului Popular al Ucrainei Subcarpatice, autorul analizează procesele de reunificare care au avut loc în Maramureș. Se arată că printre ucrainenii din Maramureș au fost încercări inițiate în principal de către comuniștii locali pentru ca acesta să devină o regiune administrativă a Ucrainei Subcarpatice. Cu toate acestea, problema unor teritorii autonome și cea a frontierelor Ucrainei Subcarpatice era hotărâtă de Moscova.*

Keywords: Reunion, the People's Council of Transcarpathian Ukraine, Maramorosh-Syhot, Romania, the Soviet Union, Czechoslovakia, Transcarpathian Ukraine.

Cuvinte cheie: unire (reunificare), Consiliul Popular al Ucrainei Subcarpatice, Maramureș, Sighet, Ucraina Subcarpatică, România, Uniunea Sovietică, Cehoslovacia.

¹ Vasyl Mishchanyn, PhD, Associate Professor of History of Ukraine of Uzhgorod National University, Ukraine, e-mail: mistschanyn@mail.ru
Василь Міщанин, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Ужгородського національного університету, Україна, e-mail: mistschanyn@mail.ru

Восени 1944 р. Закарпаття було визволено від німецько-угорських загартників. Відповідно до радянсько-чехословацького Договору про дружбу, взаємну допомогу та післявоєнне співробітництво між ЧСР і СРСР від 12 грудня 1943 р. вже тоді обумовлювались кордони повоєнної Чехословаччини. Вони мали бути зафіксовані в тих межах, у яких перебували станом на 1 січня 1938 р. Та ще згодом, на початку 1944 р., в планах керівництва Радянського Союзу було, «щоб СРСР вийшов із нинішньої війни з вигідними стратегічними кордонами. В основу цих кордонів мають бути кордони СРСР 1941... При будь яких умовах (навіть у випадках модифікації кордонів з Польщею чи Румунією) має бути забезпечено спільний кордон СРСР з Чехословаччиною»². Стосовно Чехословаччини тут також зазначалося, що вона має «в зв'язку з недавнім підписанням радянсько-чехословацького пакту взаємодопомоги на 20 років здатна бути важливим провідником нашого впливу в Центральній та Південно-Східній Європі»³.

За словами дослідників: «В період війни Закарпаття стає предметом складних зовнішньополітичних комбінацій чехословацького президента в еміграції Е. Бенеша в його центрально- і східноєвропейській політиці і зокрема в зміцненні союзних відносин між ЧСР і СРСР. Аналіз взаємовідносин між ЧСР і СРСР цього періоду свідчить про те, що ні уряд Чехословаччини, який знаходився в еміграції, ні уряд СРСР не мали чіткої уяви відносно долі Закарпаття; їх позиції мінялись в залежності від розвитку подій на фронтах Другої світової війни»⁴. Цю думку підтверджує і російська дослідниця Валентина Мар'їна⁵, яка дослідженню цього питання присвятила цілу монографію.

Новим етапом у розвитку чехословацько-радянських відносин І. Гранчак та І. Поп виділяють 1944-першу половину 1945 р. Зокрема, у травні 1944 р. у Лондоні було підписано угоду між Чехословаччиною і Радянським Союзом про майбутні взаємини сторін на визволеній території Чехословаччини⁶. Нею передбачалось, що повноваження радянське командування матиме тільки «в зонах ведення військових операцій, на час необхідний для здійснення операцій», а на решті території вся повнота влади належатиме чехо-

² Zapyska rukovodytelia Komysyzy Narodnoho Komysaryata ynostrannykh del (NKYD) SSSR po vozmeshcheniyu ushcherba, nanesennoho Sovetskomyu Soiuzu hytlerovskoi Hermaneyi y ee soiuznykamy, Y.M. Maiskoho, *Narodnomu komysaryatu ynostrannykh del V. M. Molotovu po voprosam budushcheho myra y poslevoennoho ustroystva, Sovetskyi faktor v Vostochnoi Evrope. 1944-1953 hh.* T. I., 1944-1948 hh., Otv. redaktor T. V. Volokytyna, Moskva: ROSSPEN, 1999, S. 23-24.

³ *Ibidem*, S. 30.

⁴ Hranchak I. M., Pop I. I., *Zakarpattia v chekhoslovatsko-radianskykh vidnosynakh periodu Druhoi svitovoi viiny, Carpatica-Karpatyka*, Vyp. 2., Aktualni pytannia istorii, istoriografii i kultury krain Tsentralnoi i Pivdenno-Skhidnoi Yevropy, Uzhhorod, 1993, S. 228.

⁵ Mar'ina V. V., *Zakarpatskaia Ukrayna (Podkarpatskaia Rus) v polytyke Benesha y Stalyna. 1939-1945 hh. Dokumentalni ocherk*, Moskva: Novyi khronograf, 2003, 304 S.

⁶ Hranchak I. M., Pop I. I., *Zakarpattia v chekhoslovatsko-radianskykh vidnosynakh periodu Druhoi svitovoi viiny, Carpatica-Karpatyka*, Vyp. 2., Aktualni pytannia istorii, istoriografii i kultury krain Tsentralnoi i Pivdenno-Skhidnoi Yevropy, Uzhhorod, 1993, S. 230.

словацькому урядовому уповноваженому, головним завданням якого буде «створити і керувати за чехословацькими законами адміністрацією..., відновити чехословацькі військові сили»⁷ та співпрацю з радянським головнокомандувачем.

Проте восени 1944 р., коли Закарпаття вже було визволено, створені нові органи влади, почався новий період чехословацько-радянських переговорів про долю краю. Хід подій показував, що СРСР почав в односторонньому порядку відходити від деяких принципів попередніх домовленостей.

Дослідниця цієї проблеми М. Россовська з цього приводу писала: «У листопаді 1944 р. із вступом радянської армії на територію Чехословаччини, в її східну частину, Підкарпатську Русь (Закарпатську Україну) СРСР порушує відразу одну угоду і два договори: від 18 липня 1940 р., договір від 12 грудня 1943 р., що фіксували визнання кордонів Чехословаччини на 1 січня 1938 р., та договору від 8 травня 1944 р., який передбачав поступову передачу визначеної території Чехословаччини її адміністрації»⁸.

Керівництво СРСР почало здійснювати активну політику спрямовану на посилення свого впливу в країнах Центральної та Південно-Східної Європи. Оволодіння Закарпаттям напряду відкривало шлях посиленню впливу Радянського Союзу в цьому регіоні. На думку дослідників: «Для досягнення цієї важливої стратегічної мети уряд СРСР, особисто Й. Сталін дуже влучно використав розгортання антифашистської, національно-визвольної боротьби трудящих Закарпаття, яке було звільнене з-під фашистського гніту в кінці жовтня 1944 р., і значна частина населення якого бажала приєднатися до СРСР і в його складі до УРСР»⁹.

Наприкінці жовтня 1944 р. на Закарпатті паралельно проходили два кардинально різні процеси щодо майбутнього краю: формування і діяльність нових органів влади в особі Народних Комітетів і рух за возз'єднання з Україною та відродження нової адміністрації уряду Чехословаччини відповідно до угод, укладених з СРСР, адже Закарпаття юридично було складовою частиною нової Чехословаччини¹⁰.

28 жовтня 1944 р. на Закарпаття прибув уповноважений уряду Чехословаччини Ф. Немец. В «Оголошенні правительственного делегата

⁷ 1944 r., 8 travnia. Uhoda pro vidnosyny mizh radianskym Holovnokomanduvachem i chekhoslovatskoiu administratsiieiu pislia vstupu radianskykh viisk na terytoriiu Chekhoslovachchyny, Vozziednannia: Zbirnyk arkhivnykh dokumentiv ta materialiv (traven 1944-sichen 1946 rr.), Druhe vydannia, Uzhhorod: Zakarpattia, 2000, S. 26-27.

⁸ Rossovska M. I., Y Stalin, E Benesh i Zakarpattia voseny 1944 r., Carpatica-Karpatyka, Vyp. 2. Aktualni pytannia istorii, istoriohrafii i kultury krain Tsentralnoi i Pivdenno-Skhidnoi Yevropy, Uzhhorod, 1993, S. 211-212.

⁹ Hbranchak I. M., Pop I. I., Zakarpattia v chekhoslovatsko-radianskykh vidnosynakh periodu Druhoi svitovoi viiny, Carpatica-Karpatyka, Vyp. 2, Aktualni pytannia istorii, istoriohrafii i kultury krain Tsentralnoi i Pivdenno-Skhidnoi Yevropy, Uzhhorod, 1993, S. 231.

¹⁰ Hbranchak I. M., Prykhodko V. P., Zakarpatska Ukraina v radiansko-chekhoslovatskykh vidnosynakh kintsia 1944-cherven 1945 rr., Narysy istorii Zakarpattia, T. II (1918-1945), Uzhhorod, 1995, S. 606-607.

про тимчасове ведення справ на визволеній території Чехословацької республіки» йшлося: «на визволеній території республіки заряджується уряд для справи визволеної території на чолі з правительственным делегатом. До компетенції цього уряду спадає ведення внутрішньо-державних справ в усіх її галузях, на час, поки осідок влади не буде установлений на території Чехословацької республіки»¹¹.

Головними своїми завданнями, виходячи з угоди від 8 травня 1944 р., він бачив: здійснення внутрішньої політики посередництвом Народних Рад, окружних та місцевих; «установлення» війська та співпраця з радянським військовим командуванням; встановлення правопорядку та очищення нової влади від «ворожих елементів народу й держави». Тут же відзначалося: «Особливо будуть оголошені розпорядження щодо створення и zorganizovania війська, забезпечення харчу, зайняття та здоровля населення, далі забезпечення в інтересі ненарушення виробництва, обнови й організації довозу, розпорядження оглядно чехословацької валюти, як рівнож й інші потрібні розпорядження в публічному інтересі»¹².

Що ж стосувалося взаємин між чехословацькою адміністрацією і радянським військовим командуванням, то тут вказувалося «найвище право й відповідальність у всіх ділах, що відносяться до ведення війни належить командантові радянських військ»¹³. Цим правом радянське командування скористалося у повній мірі, передавши у відання Ф. Немеца лише південно-східну частину краю – Рахівський, Тячівський, Хустський, Волівський, Севлюшський округи з центром у Хусті. Решту території було оголошено прифронтною територією, де управління здійснювали радянське командування з участю Народних Комітетів. Ось як описує ситуацію, яка склалася В. Мар'їна: «По домовленості між Петровим і Немецем представники чехословацької адміністрації на мали права без дозволу радянських військових пересікати демаркаційну лінію і перебувати в зоні оперативних дій Червоної Армії. Але з просуванням її військових частин на захід ця лінія залишалася попередньою, як і територія на якій Немец намагався встановити владу чехословацького уряду. Крім адміністрації урядового делегата в зоні на схід від демаркаційної лінії діяли радянські військові комендатури, які, безумовно, підпорядковувались військовому командуванню і виконували його накази... Таким чином, територія, немовби підпорядкована Немецу, насправді виявилася «зоною двовладдя», що призводило до великої кількості непорозумінь і конфліктів»¹⁴.

¹¹ *Oholoshennia uriadovoho delehata Chekhoslovatskoi Respubliki Nemets Frantisheka v m. Khusti pro tymchasove keruvannia na vyzvolenii terytorii Chekhoslovatskoi Respubliki (28.10.1944-16.11.1944), Derzhavnyi arkhiv Zakarpatskoi oblasti (DAZO), F. R-14: Prezydiia Narodnoi Rady Zakarpatskoi Ukrainy, Opis 1, Spr. 4, Ark 1.*

¹² *Ibidem.*

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ *Mar'ina V. V., Zakarpatskaia Ukrainy (Podkarpatskaia Rus) v polytyke Benesha y Stalyna. 1939-1945 hh. Dokumentalniy ocherk, Moskva: Novyi khronohraf, 2003, S. 59-60.*

26 листопада 1944 р. в Мукачеві відбувся Перший з'їзд народних комітетів Закарпатської України. У прийнятій на з'їзді резолюції йшлося: «Спираючись на непохитну волю всього народу, висловлену в петиціях і постановах робітників, селян, інтелігенції і духівництва всіх міст і сіл Закарпатської України про возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною Перший з'їзд Народних комітетів всієї Закарпатської України постановляє:

1. Возз'єднати Закарпатську Україну з своєю великою матір'ю Радянською Україною і вийти зі складу Чехословаччини.

2. Просити Верховну Раду Української Радянської Соціалістичної Республіки і Верховну Раду Союзу Радянських Соціалістичних Республік включити Закарпатську Україну до складу Української Радянської Соціалістичної Республіки.

3. Обрати Народну Раду Закарпатської України як єдину центральну владу, діючу з волі народу на території Закарпатської України.

4. Уповноважити і зобов'язали Народну Раду Закарпатської України здійснити рішення з'їзду про возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною»¹⁵.

У таких умовах робота чехословацької адміністрації була неможливою. Ф. Немец 8 грудня 1944 р. виїхав у Москву, а генерал А. Гасал перемістив свій штаб у Східну Словаччину»¹⁶.

Відкликанню урядової делегації в Москву передувало звернення президії НРЗУ до президента Чехословацької республіки Едуарда Бенеша в Лондон від 5 грудня 1944 р. У ньому керівництво НРЗУ посилаючись на «Маніфест про возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною і вихід Закарпатської України зі складу Чехословацької Республіки» та втілюючи рішення з'їзду і враховуючи те, що «Народні комітети сіл, міст і округів... включилися в активну працю по наданню всемірної допомоги своїй великій визволительці – героїчній Червоній Армії – в її історичній місії цілковитого розгрому німецько-мадярських окупантів і очищення від них земель дружніх нам сусідніх слов'янських народів – словаків і чехів, які входять до складу двоєдиної Чехословацької Республіки»¹⁷ вимагала дати вказівку негайно залишити територію Закарпатської України урядовою делегацією Чехословацької Республіки на чолі з Ф. Немецом.

¹⁵ *Manifest I zizdu Narodnykh Komitetiv Zakarpatskoi Ukrainy pro vozziednannia Zakarpatskoi Ukrainy z Radianskoiu Ukrainoiu (plakat) (26.11.1944), Derzhavnyi arkhiv Zakarpatskoi oblasti, F. R-14, Op. 1, Spr. 11, Ark. 1.*

¹⁶ *Hranchak I. M., Prykhodko V. P., Zakarpatska Ukraina v radiansko-chekhoslovatskykh vidnosynakh kintsia 1944 – cherven 1945 rr., Narysy istorii Zakarpattia. T.II (1918-1945), Uzhhorod, 1995, S. 607-608.*

¹⁷ *Lyst chleniv NRZU prezydentu Chekhoslovatskoi Respubliky Edvardu Beneshu v m. London z propozytsiieiu vidklykaty iz Zakarpatskoi Ukrainy Chekhoslovatsku uriadovu delehatsiiu u zviazku z pryiniattiam delehatamy I zizdu Narodnykh komitetiv Manifestu pro vozziednannia Zakarpatskoi Ukrainy z Radianskoiu Ukrainoiu i vykhodom Zakarpatskoi Ukrainy zi skladu Chekhoslovatskoi Respubliki (05.12.1944), Derzhavnyi arkhiv Zakarpatskoi oblasti, F. R-14, Op. 1, Spr. 13, na 2 Ark. 1-2.*

Таким чином, місія урядової делегації Чехословацької Республіки на чолі з Ф. Немецом, не маючи серйозних важелів впливу, а також можливості протистояти діям командування Червоної армії, діяльності Народних комітетів, більшість в яких поступово відвойовували представники КПЗУ, а також настроям місцевого населення спрямованих на возз'єднання з Україною, була провалена.

Вирішення питання про подальшу долю Закарпаття мало вирішуватися шляхом тривалих переговорів між СРСР і ЧСР. На міждержавному рівні питання про Закарпаття обговорювалося в з 17 по 31 березня 1945 р., коли делегація на чолі з президентом Е. Бенешем проїздом із Лондона на Батьківщину прибула в Москву. В ході цього візиту було сформовано новий чехословацький уряд, розроблена і прийнята програма його дій. Ще 10 березня 1945 р. К. Готвальд направив в ЦК ВКП(б) та НКІС проект урядової програми про майбутнє облаштування Чехословаччини. 19 березня 1945 р. свої зауваження, у вигляді окремого документу, до неї висловив завідувач Європейським відділом НКІД В. Зорін. Із ними ознайомився Г. Дімітров, маються також редакційні правки В. Молотова: пункт 2 «Закарпатська Україна – негайна передача і приєднання до УРСР» і пункт 3 «Дві держави (чехи + словаки)»¹⁸.

21 березня 1945 р. питання про Закарпаття розглядалося на спеціальному засіданні з радянськими дипломатами з участю В. Молотова. В чехословацької делегації вирішення питання стосовно Закарпаття не було чіткої позиції: Е. Бенеш спробував перенести розгляд питання про Закарпаття за допомогою мирної конференції і скликання Національних зборів, а К. Готвальд наполягав на негайному його обговоренні.

«Вислухавши точку зору Е. Бенеша і Я. Масарика, глава радянського дипломатичного відомства нагадав їм їх власні заяви, зроблені в 1941-1943 рр. В. Молотов наполягав на швидкому вирішенні цього питання шляхом переговорів між СРСР і Чехословаччиною. На березневих переговорах 1945 р. президент Е. Бенеш, побоюючись радянського керівництва, особливо гніву «вождя народів світу» Й. Сталіна, повністю капітулював перед ним. Він дав згоду на розгляд питання про Закарпатську Україну на двохсторонніх переговорах»¹⁹ – описують хід цих переговорів І. Гранчак та В. Приходько.

Після 10-денних переговорів у Москві було укладено договір між СРСР та Чехословаччиною про включення Закарпатської України до складу УРСР. Напередодні підписання відбулася зустріч Й. Сталіна з прем'єр-міністром

¹⁸ Zamechaniya zaveduiushcheho IV Evropeiskym otделom (EO) NKYD SSSR V.A. Zoryna po proektu prohranny pravytelstva Natsyonalnoho Fronta Chekhov y Slovakov, razrabotannomu Zahranynchnym rukovodstvom KPCh, Sovetskyi faktor v Vostochnoi Evrope. 1944-1953 hh. T. I. 1944-1948 hh., Otv. redaktor T. V. Volokytyna, Moskva: ROSSPEN, 1999, S. 177.

¹⁹ Hranchak I. M., Prykhodko V. P., Zakarpatska Ukraina v radiansko-chekhoslovatskykh vidnosynakh kintsia 1944-cherven 1945 rr., Narysy istorii Zakarpattia. T. II (1918-1945), Uzhhorod, 1995, S. 609-610.

Чехословаччини З. Фірлінгером та заступником міністра іноземних справ В. Клементісом. При розмові були присутні В. Молотов та В. Зорін. Й. Сталін, розуміючи, що чехословакам вже нікуди відступати, спитав З. Фірлінгера, чи зручно зараз Чехословацькому урядові підписувати Договір: «Ми не торопимо вас. Як ви вважаєте зручним, так і поступайте в даному випадку»²⁰. Фірлінгер відповів, що наступив зручний момент для підписання договору, а тому чехословацький уряд сам вніс пропозицію про його підписання. В наступній бесіді ще остаточно узгодилися деякі статті до протоколу договору.

Політолог Ужгородського національного університету М. Токар пише, що Закарпаття стало завершальною фазою геополітичної експансії (з територіальними придбаннями) Радянського Союзу на західному напрямку: «Події, пов'язані з початком та завершенням Другої світової війни, мали значний вплив на геополітичні та національно-політичні стратегії багатьох країн Європи. Особливе місце в даній проекції займав Радянський Союз (СРСР). На фоні західноукраїнської експансії радянської політичної системи важливим для офіційної Москви було використання вдалого моменту з мінімальним ризиком непорозуміння з сусідніми державами найближчого західного регіону – Польщею, Чехословаччиною, Румунією. Виходячи з цього, усі територіальні «придбання» СРСР на західноукраїнському векторі у той час розглядалися крізь призму реальних можливостей захистити свої території. Конкретно йшлося про Румунію стосовно Північної Буковини, Польщу стосовно Східної Галичини, Чехословаччину стосовно Закарпаття. І хоча цей процес хронологічно був розірваний подіями Другої світової війни кінцева мета залишалася лише питанням часу. «...Відтак, і Закарпаття стало тим регіоном, яке могло стати базою для подальшого поширення політики радянізації у всіх її проявах на західному напрямку»²¹.

Чехословацько-радянський договір про Закарпатську Україну був підписаний у Москві 29 червня 1945 р. Від СРСР його підписав В. Молотов, від Чехословацької Республіки – З. Фірлінгер і В. Клементіс. Про важливість цього документу для СРСР може свідчити присутність Й. Сталіна на церемонії підписання договору. Проте обидва уряди продемонстрували зневагу і до УРСР, і до самої Закарпатської України, не запросивши їхніх представників ні на переговори, ні на церемонію підписання договору.

У першій же статті Договору, зазначалось: «Закарпатська Україна (що носить, згідно з Чехословацькою Конституцією, назву Підкарпатська Русь), яка на підставі Договору від 10 вересня 1919 р., укладеного в Сен-Жермені

²⁰ *Zapys besedy Y. V. Stalyna s premer-mynystrom Chekhoslovakyu Z. Fyrlinherom y zamestytelem mynustra ynostrannykh del V. Klementysom po voprosam o Zakarpatskoi Ukraine, Teshynskoi oblasti y trofeinom ymushchestve, Sovetskyi faktor v Vostochnoi Evrope...*, S. 206.

²¹ *Tokar M. Iu., Vidholosky radianizatsii zakhidnoukrainskoho rehionu: zavershalna faza – Zakarpattia, Yiin 1940-ho. Bessarabyia y Severnaia Bukovyna v sostave SSSR: Materyali mezhdunarodnoi nauchno-praktycheskoi konferentsyy, M.: yzdatel Stepanenko, 2010, S. 256-257.*

ан Ле, увійшла як автономна одиниця в межі Чехословацької Республіки, возз'єднується в згоді з бажанням, виявленим населенням Закарпатської України, і на підставі дружньої угоди обох Високих Договірних Сторін з своєю споконвічною батьківщиною – Україною і включається до складу Української Радянської Соціалістичної Республіки»²². В договорі обумовлювалися кордони між СРСР і ЧСР. Вони «із внесеними змінами» пролягли по лінії кордону між Словаччиною і Закарпатською Україною на 29 вересня 1938 р.

У протоколі до Договору вказувалося, що уточнення кордонів на місцевості мало здійснюватися Демаркаційною Комісією, а до 1 січня 1946 р. мало бути вирішене питання оптацій населення²³.

Проте із приєднанням Закарпаття до Української РСР проблема етнічних українців не була цілковито вирішеною. Із розмежуванням кордонів значна частина українських етнічних земель відійшла до Чехословаччини. На думку дослідників: «Неприєднання Пряшівщини – цієї найзахіднішої гілки української етнічної території – в 1945 році було умотивоване політичними виглядами по відношенню до Чехії, з якою як новим сателітом СРСР, треба було Москві мати дружні взаємини, так у відношенні і до словаків, які у 1945-1946 рр. мали нестерпну ненависть до «поневолювачів» чехів, горіли неприязню до ЧСР, просуваючи навіть ідею бути складовою частиною Советського Союзу (!!), аби лише не Чехії. Щоб не дражнити амбіцій словаків, Москва лишила при автономній Словаччині в межах ЧСР українську Пряшівщину, не висуваючи тоді навіть цієї проблеми»²⁴.

Нагадаємо, що 1 березні 1945 р. була утворена Українська Народна Рада Пряшівщини, яка звернулася до голови Ради міністрів УРСР, маючи на меті приєднати чотири райони Словаччини – Стропків, Бардієв, Гуменне та Межиляборці – до України. Рішення пряшівських українців дуло навіть опубліковано в газеті «Пряшівщина» 18 березня 1945 р. Але Київ не відповів на ці звернення.

На думку В.Макарчука: «Пояснення, яке пропонують сучасні автори читачам, зовні просте: українські інтереси для Сталіна були лише ширмою, за якою він прятав імперські устремління Росії; крім того, для комуністичної Москви важливим завданням бачилось завдання створення світової системи соціалізму, заради якої легко можна було пожертвувати українськими інтересами»²⁵.

Подібна ситуація склалася й із українцями Мараморощини. Ще 22 жовтня 1944 р. окружний Народний Комітет у Рахові прийняв «Мемо-

²² 1945 r., chervnia 29. Dohovir mizh Soiuzom radianskykh Sotsialistychnykh Respublik i Chekhoslovatskoiu Respublikoiu pro Zakarpatsku Ukrainu, Vozziednannia..., S. 200.

²³ Ibidem, S. 201.

²⁴ Serhiichuk V., *Etnichni mezhi i derzhavnyi kordon Ukrainy*, Kyiv: PP Serhiichuk M. I., 2008, S. 334-335.

²⁵ Makarchuk V. S., *Hosudarstvenno-terrytorialnyi status zapadno-ukraynskykh zemel v peryod Vtoroi myrovoi voyny: Ystoryko-pravovoe yssledovanye*, M., 2010, S. 418.

рандум до правительства Чехословацької республіки». В ньому зокрема йшлося: «Населення Рахівського округу та заступники другої частини Мараморощини з долини Борші спонтанно та одногосно просять і домагаються у влади чехословацької республіки, щоб ціла Мараморощина із Сиготом, його столицею та цілою долиною Борші була прилучена до Карпатської України в рамках Чехословацької республіки»²⁶. Подібні возз'єднавчі стремління були і в українського населення Мароморош-Сігетського округу. 27 січня 1945 р. у Мараморош – Сігеті відбулися збори єдиного народного демократичного фронту, які прийняли рішення возз'єднатися із Закарпатською і Радянською Україною. Вже 4 лютого 1945 р. в Мараморош – Сігеті відбувся I з'їзд народних комітетів округу, на якому було схвалено спеціальну петицію про возз'єднання з Радянською Україною. Додатково цю петицію було підкріплено 46-ма петиціями з українських сіл Мараморощини із майже 40 тисячами підписів. «Слід додати й те, що українці Мараморощини поставили свої підписи і під Маніфестом, який прийняв Перший з'їзд народних комітетів Закарпаття 26 листопада 1944 року в Мукачеві і яким висловлювалася воля про возз'єднання з Радянською Україною. – Пише український історик В. Сергійчук. – На цьому, доречі, делегація Мараморощини просила приєднати цю територію до Закарпатської України»²⁷.

Про наміри возз'єднатися у складі Закарпатської України із УРСР заявив на з'їзді профспілок, який відбувся 21 січня 1945 р. в Мукачеві, представник міста Сігета (Мараморощини) доктор І. Одовичук. Ось як про це пише Пронін: «Велике враження справила на делегатів заява І. Одовичука про те, що їх округ вже дав Червоній армії 1600 добровольців – кращих синів округу... Цей оратор розповів, про те, що народ Мараморощини бореться за встановлення народної влади в окрузі. «Той, хто був раз орлом, не може бути черваком – заявив Одовичук під бурхливі аплодисменти всього залу. Червона армія нас звільнила і цю свободу ми нікому не віддамо. Якщо Тиса є перешкодою нашому возз'єднанню із Закарпатською і Радянською Україною, ми вип'ємо воду цієї ріки. 30.000 українців Мараморощини завжди жили з народом Закарпатської України, зараз ми за вашим прикладом ведемо боротьбу за возз'єднання з нашою спільною великою батьківщиною – Радянською Україною»²⁸.

²⁶ *Tsyrukuliary i rozporiadzhennia Upovnovazhenykh Narodnoi Rady Zakarpatskoi Ukrainy, ta lystuvannia z nymy i silskymy narodnymy komitetamy pro perepys naselennia, vstanovlennia robochoho dnia, vybory chleniv narodnykh komitetiv ta inshi orhanizatsiino-administratyvni pytannia (24.10.1944-31.12.1945), Derzhavnyi arkhiv Zakarpatskoi oblasti, F. R-211: Rakhivskiy okruzhnyi narodnyi komitet, Op. 1, Spr. 1, Ark. 21.*

²⁷ Serhiichuk V., *Etnichni mezhi i derzhavnyi kordon Ukrainy*, Kyiv: PP Serhiichuk M. I., 2008, S. 336.

²⁸ 1945 r., lypnia 10. *Iz dopovidi nachalnyka politupravlinnia 4-ho Ukrainskoho frontu heneral-leitenanta M.M. Pronina nachalnyku Holovnoho upravlinnia Chervonoï armii, Vozziednannia...*, S. 251.

17 лютого 1945 р. Окружний Народний Комітет Мараморош – Сігетської округи звернувся до голови НРЗУ І. Туряниці з проханням направити в Мараморош – Сігетську округу спеціалістів для організації нормальної роботи. «По всіх українських селах організовано сільські Народні Комітети, що керують селами, а в румунських ми назначуємо комісарів, що в імені О.Н.К. керують румунськими селами, пока там не зорганізуються також місцеві Народні Комітети»²⁹, – йдеться в документі. Голова окружного народного комітету І. Одовічук відзначав, що на цей час у всіх українських селах організовано народні комітети, а в румунських «ми назначуємо комісарів, що в імені ОНК керують румунськими селами»³⁰. Також в румунському селі Окна-Шугатаг створено народний комітет.

Можливо саме цей випадок описував у своїх споминах М. Хрущов: «Туряниця створив збройні дружини і захопив деякі райони, які до війни належали Румунському королівству. Правда, жителі цих районів, в основному селяни самі приходили й просили, щоб їх включили в склад Радянської України. Я також зустрічався з ними. Вони доказували, що вони українці. Але тут нічого конкретного нами не робилося. Іван же Іванович послав туди своїх уповноважених на власний страх і ризик»³¹. Далі М. Хрущов описує телефонну розмову з Й. Сталіним із цього приводу: «Одного разу він подзвонив мені й говорить: «У вас там Туряниця?». Я: «Ні він не у нас, він до нас не має ніякого відношення, він наш сусід». «Ну кажуть, що ви маєте на нього вплив. Передайте йому, хай він відкличе свої збройні загони з території Румунського королівства. Крім того він там якісь райони зайняв на лівому березі Тиси. А ці райони відійдуть Угорщині». Я зразу ж передав все Івану Івановичу»³².

Саме в цей час і вирішувалося питання про майбутню державну приналежність Мараморощини. 16 березня 1945 р. Народною Радою Закарпатської України було прийнято Декрет «Про адміністративний поділ Закарпатської України»³³. В документі Закарпатська Україна адміністративно ділилася на 13 округів: Берегівський, Велико-Березнянський, Волівський (нині – Міжгірський район), Іршавський, Мукачівський, Нижньо-Веречанський (нині – Воловецький район), Перечинський, Рахівський, Свалявський, Севлюшський (нині – Виноградівський район), Тячівський, Хустський, Мараморош – Сігетський. Як бачимо з документа, всі райо-

²⁹ Zvernennia Maramorosh-Syhitskoho (Rumuniia) okruhovoho Narodnoho komitetu pro pryiniattia pershym zizdom m. Syhot rishennia pro vozziednannia yikh z Zakarpatskoiu Ukrainoiu pro orhanizatsiiu silskykh Narodnykh komitetiv ukrainskykh selakh, pro vidkryttia shkil z ukrainskoiu movoiu navchannia ta pro napravlennia sluzhbovtziv u Maramorosh-Syhitskyi okruh (17.02.1945), Derzhavnyi arkhiv Zakarpatskoi oblasti, F. R-14, Op. 1, Spr. 103, Ark. 1.

³⁰ Ibidem.

³¹ 1991 r., lypen. Iz spohadiv M.S. Khrushchova pro Zakarpatsku Ukrainu, Vozziednannia..., S. 277.

³² Ibidem.

³³ Dekret NRZU pro administratyvnyi podil Zakarpatskoi, spysok okruhiv, mist, mist okruhovi pidporiadkovanosti ta sil po okruhakh (16.03.1945), Derzhavnyi arkhiv Zakarpatskoi oblasti, F. R-14, Op. 1, Spr. 105, na 19 ark.

ни в документі поміщені за алфавітним принципом, тільки Мараморош – Сігетський порушив цей принцип. Він мав розміщуватися після Іршавського округу. Можливо укладачі документа не були на сто відсотків упевнені у майбутній приналежності Мараморощини і для цього помістили Мараморош – Сігетський округ наприкінці документа³⁴. Визначено в документі було і міста Закарпатської України. В їхньому переліку знаходимо і Мараморош-Сігет³⁵. Проте вже у «Виказі міст і округів Закарпатської України», які містяться наприкінці цієї ж архівної справи, як Мараморош-Сігетський округ в списку округів, так і м. Мараморош – Сігет у переліку міст Закарпатської України відсутні. Якщо у попередньому документі налічувалося 547 сіл, то в цьому маємо 491 село.

Перед підписанням договору між СРСР і ЧСР про Закарпатську Україну почастишали звернення українців Мараморощини приєднати їх до Закарпатської України. Зокрема про це писали у своїй «Петиції» жителі села Вишня Рівня. «Серцем раділи разом в святковий день, коли здійснилася віковична мрія закарпатського народу і настав день, коли навіки з'єдналась з Рідною матір'ю Радянською Україною. Та рівночасно серце наше боліло що нас це свято покинуло. І в нас був день 4.02.1945 коли делегати наші і цілої Мараморощини в місті Сиготі славно проголосили і наше возз'єднання...»³⁶, – писали вони. Та й уже після підписання договору, у липні-серпні 1945 р. жителі українських сіл Вишня Рівня та Руська Поляна та Криве просилися возз'єднатися із Закарпатською Україною³⁷.

У Центральному державному архіві громадських об'єднань України знаходимо один із можливих варіантів адміністративно територіального устрою Закарпатської України. Це «Довідка про адміністративно-територіальний поділ Холмської губернії, західної Галіції, Закарпатської України та Південної Буковини». Відповідно до цього документу пропонувалось створити Закарпатську область з центром в м. Ужгороді, а також «уїзди»:

- 1). Тисянський з центром в населеному пункті Біла Тиса і загальною кількістю населення – 33.005 чоловік;
- 2). Вишківський (Вишково) – 52.572 чол.;
- 3). Сигітський (Сигіт) – 53.584 чол.;
- 4). Торецький (Дубове) – 29.294 чол.;
- 5). Волівський (Волове) – 27.676;
- 6). Тячівський (Тячів) – 21.063;
- 7). Довжанський (Довге) – 16.866 чол.;

³⁴ *Idem*, Ark. 15.

³⁵ *Idem*, Ark. 16.

³⁶ *Prokhannia meshkantsiv sil Vyshnia Rivnia i Ruska Poliana (Maramoroskyi okruh, Rumuniia) pro pryiednannia sil do Zakarpatskoi Ukrainy, pro vidmovu rumunskykh vlastei nadavaty dopomohu dobroviltsiam Chervonoii Armii ukrainskoi natsionalnosti ta pro zvernennia Holovy NRZU do Narodnoho komisariatu zakordonnykh sprav URSR po tsykh pytanniakh (18.07.1945-07.08.1945), Derzhavnyi arkhiv Zakarpatskoi oblasti, F. R-14, Op. 1, Spr. 104, Ark. 1.*

³⁷ *Idem*, Ark. 5-6.

- 8). Хустський (Хуст) – 40.791 чол.;
- 9). Передтисянський (Севлюш) – 39.963 чол.;
- 10). Затисянський (Кіральгаза) – 56.302 чол.;
- 11). Горішний (Білки) – 27.915 чол.;
- 12). Свалявський (Свалява) – 29.595;
- 13). Латорицький (Ракошин) – 29.637 чол.;
- 14). Мукачівський (Мукачево) – 64.843 чол.;
- 15). Березнянський (Великий Березний) – 22.803 чол.;
- 16). Перечинський (Перечин) – 20.084 чол.;
- 17). Ужгородський (Ужгород) – 49.913 чол.;
- 18). Собранецький (Собранці) – 28.360 чол.;
- 19). Снинський (Снина) – 27.495 чол.;
- 20). Гуменський (Гуменне) – 33.918 чол.;
- 21). Стропковський (Стропков) – 15.132 чол.;
- 22). Маковецький (Зборов) – 23.235 чол.;
- 23). Топлянський (Рославиця) – 21.593 чол.;
- 24). Секчевський (Бардієв) – 30.378 чол.³⁸.

В документі вказувалося: «Проектована Закарпатська область буде мати наступні основні показники: територія – 22.171 кв. км; населення – 832.354»³⁹.

Але задумам по приєднанню Мараморош – Сігетської округи до Закарпатської України не судилось здійснитися. Причини цьому були різними. Та й трактуються ці події українською та румунською історіографією на сучасному етапі по-різному. Українська історіографія в контексті української поборницької парадигми трактує це як «рух українців за возз'єднання з Україною», румунська ж як «сецесіоністські акції українських комуністичних елементів». На думку доцента Ужгородського університету М.Зана: «Можна констатувати, що епізод марамороських подій кінця 1944-початку 1945 років тільки починає документуватись в наукових працях, а тому й не позбавлений принципів національної історіографічної телеології. З українського боку – як нездійснений шанс возз'єднання у межах етнографічних земель, а з румунської частини – як короткий період ганебної радянської окупації та провокація іредентистського руху серед частини українського та угорського населення краю»⁴⁰.

³⁸ Pysma N. S. Khrushchevu po voprosu okazaniya pomoshchy v ekonomycheskom y kulturnom razvytyi Zakarpatskoi Ukrainy. Spravky ob admynystratyvno-terrytoryalnom delenyy Kholmnskoi hubernyy, Zapadnoi Halytsyy, Zakarpatskoi Ukrainy y Yuzhnoi Bukovyny (05.03.1945), Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh orhanizatsii Ukrainy (TsDAHO), F. 1, Op. 23, Spr. 1624, Ark. 10.

³⁹ Ibidem, Ark. 11.

⁴⁰ Zan M., Vyzvolennia Zakarpattia ta rukh ukraintiv Maramoroshchyny za vozziednannia z Ukrainoiu (kontroversii vitchyznianskykh ta rumunskykh doslidnykiv), Zakarpatska Ukraina: perspektyvy ta realii rozvytku. Materialy Vseukrainskoi naukovoi konferentsii, prysviachenoї 65-y richnytsi vozziednannia Zakarpatskoi Ukrainy z Radianskoiu Ukrainoiu (Uzhhorod, 24 chervnia 2010 roku), Uzhhorod, 2010, S. 97.

На нашу думку, Й.Сталін, підписавши договір про возз'єднання Закарпаття з УРСР і таким чином вирішивши свої геополітичні інтереси СРСР в Європі, вже не сильно переймався самою лінією кордону. Дослідник А. Пушкаш притримується думки, що саме завдяки вмілим дипломатичним діям радянського керівництва наприкінці Другої світової війни в Європі проблема возз'єднання Закарпатської України з УРСР була вирішена. Це виразилося не тільки у відмові Угорщини на територію Закарпатського краю, але і в згоді європейських держав на возз'єднання Підкарпатської Русі з Україною⁴¹. Подібної точки зору притримуються сучасні українські історики. Вони пишуть: «Одним із найважливіших міжнародних питань повоєнного часу, що безпосередньо стосувалися України, було визнання Сполученими Штатами Америки та іншими державами антигітлерівської коаліції західних кордонів Радянського Союзу Договір СРСР та Чехословацької Республіки, відмова Румунії від претензій на Буковину створили сприятливі умови для позитивного вирішення проблеми»⁴².

Навіть у «Маніфесті Першого З'їзду Народних Комітетів Закарпатської України про возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною» жодного слова немає про кордони. Стосовно краю, його мешканців, вживаються слова «закарпатсько-український народ», «народ Закарпатської України», «історія Закарпатської України»⁴³. Навіть у пунктах 2. і 3., які стосувалися адміністративних змін не йшла мова про території чи кордони. В пункті другому, зокрема, йшлося: «Просити Верховну Раду Української Радянської Соціалістичної Республіки і Верховну раду Союзу Радянських Соціалістичних Республік включити Закарпатську Україну до складу Української Радянської Соціалістичної Республіки»⁴⁴. У третьому пункті цього документу вживається термін «територія», але без якихось чітких її обрисів. «Обрати Народну Раду Закарпатської України, як єдину центральну владу, діючу по волі народу на території Закарпатської України»⁴⁵, – йдеться в документі.

Не окреслено кордони і в таких документах як «Декрет чис. 30. про виселення секельських доріжних сторожів поза державні границі»⁴⁶ від 12 січня 1945 р. та «Декрет чис. 39. про організацію державно-адміністративного управління Закарпатської України» від 9 лютого 1945 року. В останньо-

⁴¹ Pushkash A., *Tsyvlyzatsyia yly varvarstvo: Zakarpate 1918-1945*, Moskva: Yzdatelstvo «Evropa», 2006, S. 440.

⁴² *Novitnia istoriia Ukrainy (1900-2000)*, Pidruchnyk, Kyiv: Vyshcha shkola, 2000, S. 341.

⁴³ *Manifest Pershoho Zizdu Narodnykh Komitetiv Zakarpatskoi Ukrainy pro vozziednannia Zakarpatskoi Ukrainy z Radianskoiu Ukrainoiu*, *Visnyk Narodnoi Rady Zakarpatskoi Ukrainy (Visnyk NRZU)*, 1944, 30 lystopada, S. 2-3.

⁴⁴ *Ibidem*, S. 2.

⁴⁵ *Idem*, S. 3.

⁴⁶ *Dekret chys. 30. Pro vyselennia sekelskykh dorizhnykh storozhiv poza derzhavni hranytzi*, *Visnyk NRZU*, 1945, 15 sichnia, S. 2-3.

му вказувалося на функції і повноваження законодавчої і виконавчої влади різних рівнів (Президії НРЗУ, окружних, міських і сільських народних комітетів). Хоча при переліку функцій НРЗУ вказувалося, що «НРЗУ як вищий орган державно-адміністративного управління Закарпатської України... встановлює кордони і поділ округів та переводить зміни в поділі територіальних адміністративних одиниць»⁴⁷. Документом проголошувалося столиця Закарпатської України – м. Ужгород. Окружні Народні Комітети мали розташовуватися в окружних центрах: Берегово, Великий Березний, Волове (із 1953 р. – Міжгір'я), Іршава, Мараморош – Сігет (сьогодні територія Румунії), Мукачево, Перечин, Рахів, Свалява, Севлюш (нині м. Виноградів), Тячево, Ужгород і Хуст. Як бачимо з переліку окружних центрів із сьогоднішніх районних центрів тут відсутній Воловець, а Мараморош – Сігет сьогодні є окружним центром Румунії. «Про поділ округів буде виданий окремий декрет»⁴⁸, – йшлося в документі. Статус міст отримали Ужгород, Мукачево, Берегово, Севлюш, Хуст і Мараморош – Сігет⁴⁹.

Для охорони території Закарпатської України і для «врегулювання господарських взаємин окремих громадян і організацій з закордоном» 1 квітня 1945 р. Народна Рада Закарпатської України прийняла постанову «Про організацію пограничної сторожі Закарпатської України»⁵⁰. Відповідно до неї керівництво прикордонною службою покладалося на начальника Центрального Штабу Народних Дружин. Він комплектував начальницький і рядовий склад прикордонної служби, давав дозволи на озброєння. При кожній прикордонній станції мали бути присутніми уповноважені представники «в справах внутрішніх і державної безпеки та в справах фінансів»⁵¹. Ввіз товарів на територію Закарпатської України дозволявся вільно і без обмежень, а вивіз відповідно до спеціальної інструкції уповноваженого Народної Ради у справах фінансів затвердженої головою Народної Ради.

23 червня 1945 р. НРЗУ приймає спеціальну постанову, яка забороняла вивіз сільськогосподарських продуктів і товарів широкого вжитку із території Закарпатської України, а також ввезення грошей сумою понад 500 пенге, або 1250 крон. Порушення цих норм каралося позбавленням волі терміном відповідно до двох або трьох років та конфіскацією майна або грошей⁵².

З метою обліку іноземних громадян, а також впорядкування видачі перепусток громадянам Закарпатської України, що виїжджали закордон

⁴⁷ Dekret chys. 39. pro orhanizatsiiu derzhavno-administratyvnoho upravlinnia Zakarpatskoi Ukrainy, Visnyk NRZU, 1945, 15 liutoho, S. 23-24.

⁴⁸ Idem, S. 24.

⁴⁹ Idem, S. 25.

⁵⁰ Postanova Narodnoi Rady Zakarpatskoi Ukrainy pro orhanizatsiiu pohranychnoi storozhi Zakarpatskoi Ukrainy, Visnyk NRZU, 1945, 15 kvitnia, S. 90-91.

⁵¹ Idem, S. 90.

⁵² Postanova Narodnoi Rady Zakarpatskoi Ukrainy pro borotbu iz vyvozom iz Zakarpatskoi Ukrainy produktiv silskoho gospodarstva i predmetiv masovoho vzhytku ta vvozom inozemnykh hroshovykh znakov, Visnyk NRZU, 1945, 30 chervnia, S. 153-154.

НРЗУ 28 червня 1945 р. (за день до підписання Договору про возз'єднання Закарпатської України з Українською РСР) видала спеціальну постанову⁵³. Із цього часу видача перепусток для поїздки закордон стала виключно прерогативою органів внутрішніх справ. Навряд чи це просте співпадіння. Компартійне радянське керівництво вже в цей час спробувало посилити контроль за перетином кордону сусідніх держав і Закарпатської України, територією, яка незабаром мала стати складовою частиною СРСР.

На момент підписання Договору кордони Закарпатської України із сусідніми державами були встановлені. Від Закарпатської України до Чехословаччини відійшла Пряшівщина, а до складу Румунії – Мараморош – Сігетський округ.

Новостворені кордони починають укріплюватися. 7 серпня 1945 р. НРЗУ приймає постанову за № 3309 «Про розміщення погран-застав на кордоні Закарпатської України з Угорщиною та Румунією»⁵⁴. На ділянці кордону від Вілока до Требушан (зараз Ділове) утворювалося 13 застав: Вілок, Неветленфалу (Дяково), Петрово, В.Паладь, Дула, Гудля, Велятиво, Вишково, Тячів, Тересва, Солотвино, В.Бичків, Требушани. Штат кожної прикордонної застави складав 1 начальник прикордонної застави, 3 начальники поста, 9 постових і 1 повар. Цією ж постановою встановлювалася оплата праці прикордонників: начальник поста – 850 пенге, начальник поста – 500 пенге, постовий – 400 пенге, повар – 300 пенге⁵⁵. Детальніше про облаштування кордонів Закарпатської України висвітлено у статті В. Міщанина «Кордони й адміністративний поділ Закарпатської України (1944-1946)» опублікованої у кафедральному збірнику наукових праць викладачів кафедри історії України Ужгородського університету «Тисячоліття-Millennia»⁵⁶.

Можемо констатувати, що у період 1944-1945 рр. возз'єднавчі устремління українського населення Закарпаття співпали із планами Радянського Союзу стосовно посилення своєї присутності в Центрально-Східній Європі. Ідейними натхненниками возз'єднання виступила Комуністична партія Закарпатської України, яка через Народну Раду Закарпатської України втілювала політику СРСР спрямовану на чимскоріше входження Закарпаття до складу УРСР і його радянізацію. Возз'єднатися з Україною зробили спробу й українці Мараморощини. І хоча певний час, особливо до підписання Договору про возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною,

⁵³ *Postanova Narodnoi Rady Zakarpatskoi Ukrainy 1. Pro poriadok rehistratsii liudei-inozemtsiv, shcho prybuvaiut i vybuvaiut. 2. Pro poriadok vydachi propuskiv hromadianam, yaki vyizhdzhaiut zakordon, Visnyk NRZU, 1945, 30 chervnia, S. 155.*

⁵⁴ *Postanova NRZU pro vidkryttia prykordonnykh zastav po kordonu Zakarpatskoi Ukrainy z Uhorshchynoiu i Rumuniieiu (07.08.1945), Derzhavnyi arkhiv Zakarpatskoi oblasti. F. R-14. Op. 1. Spr. 99, Na 2 ark.*

⁵⁵ *Ibidem, Ark. 1.*

⁵⁶ *Mishchanyn V. V., Kordony y administratyvnyi podil Zakarpatskoi Ukrainy (1944-1946), Tysiacholittia – Millennia: Naukovyi shchorichnyk, Vypusk 2, 2014 rik, Uzhhorod: Grazhda, 2015, S. 34-49, C. 34-49.*

Мараморощина ще теоретично розглядалась як адміністративна складова Закарпатської України (в майбутньому Закарпатської області), для керівництва Радянського Союзу при формуванні території головними стали стратегічні питання – закріпитися за Карпатами. А тому історичні чи етнічні кордони українців краю для нього не відігравали великої ролі. Після підписання договору про входження Закарпаття до складу УРСР, НРЗУ при сприянні Червоної армії береться за укріплення нових кордонів, які на довгий час утруднили спілкування українців на двох берегах Тиси.